

Розділ 4

Проблеми управління інноваційним розвитком

УДК 658.516

Мартякова Олена Володимірівна,

*д-р екон. наук, професор, завідувач кафедри управління виробництвом
ДНВЗ «Донецький національний технічний університет»;*

Снігова Сніжана Миколаївна,

*ст. викладач кафедри економіки і фінансів Автомобільно-дорожнього інституту
ДНВЗ «Донецький національний технічний університет» (м. Горлівка);*

Мудра Ольга Валеріївна,

*асистент кафедри економіки і фінансів Автомобільно-дорожнього інституту
ДНВЗ «Донецький національний технічний університет» (м. Горлівка)*

РЕГУЛЮВАННЯ ВЗАЄМОДІЇ РИНКІВ ОСВІТНІХ ПОСЛУГ ТА ПРАЦІ НА ОСНОВІ МЕХАНІЗМУ УПРАВЛІННЯ ЇХ ЯКІСТЮ

У статті розглянуто зміст механізму взаємодії замовників та споживачів на ринку освітніх послуг. Визначено інструменти економічного механізму управління якістю освітніх послуг. Досліджені структура підготовки кадрів за галузями знань та потреби підприємств. Визначено дисбаланс між попитом та пропозицією фахівців на ринку. Обґрунтовано необхідність регулювання взаємодії ринків освітніх послуг та праці. Запропоновано напрямки вдосконалення економічного механізму управління якістю.

Ключові слова: ринок освітніх послуг, ринок праці, якість освітніх послуг, освітня послуга.

Постановка проблеми в загальному вигляді. Розвиток суспільства, що базується на знаннях, можливий лише за умови інноваційного шляху побудови економіки та розвитку високотехнологічного виробництва. Для здійснення ефективного керівництва інноваційними процесами, розроблення та впровадження інноваційних проектів необхідні висококваліфіковані фахівці. Формування конкурентоспроможної економіки, загострення конкуренції на внутрішньому та зовнішніх ринках потребує від кадрів більш високого рівня кваліфікації, здатності до ризику генерування нових ідей і прояву творчості, готовності до змін та збільшення відповідальності. У цих умовах особливо зростає роль навчальних закладів та якості надання освітніх послуг.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Актуальні наукові дослідження щодо сфери підготовки кадрів та взаємодії ринків освітніх послуг та праці наведені в працях таких вітчизняних учених, як: Н. Анішина [1], О. Балакірева [2], С. Бандур [3; 4], Д. Богиня [5], І. Гнибіденко [6; 7], А. Колот [7], Е. Лібанова [8], О. Новікова [7] та ін.

Ученими висвітлюються різноманітні проблеми управління якістю освітніх послуг та гармонізації ринків освітніх послуг та праці: державне регулювання, стратегічне

планування, формування партнерських відносин, модернізація освітніх програм та системи освіти загалом. Проте практично **не дослідженими залишаються питання** гармонізації та регулювання цих ринків на основі формування економічного механізму управління їх якістю.

Метою статті є обґрунтування необхідності регулювання взаємодії ринків освітніх послуг та праці на основі вдосконалення економічного механізму управління якістю.

Викладення основного матеріалу. В епоху глобалізації та формування економіки знань посилення інтеграції ринків освітніх послуг і праці є найважливішим чинником успішного соціально-економічного розвитку. Бізнес та освіта перестають бути самодостатніми і все більше залежать один від одного. Знання є безперечним фактором успіху функціонування будь-якої господарчої системи як на мікро-, макро-, так і на глобальному рівні. Однією з основних умов успішного розвитку підприємств стає постійне вдосконалення та модифікація людського потенціалу засобами системи освіти. Тому для вирішення кадрових, соціально-економічних та регіональних проблем реального й фінансового секторів економіки необхідні розвиток і модернізація існуючої системи підготовки кадрів, пошук нових технологій інтеграції навчальних закладів і підприємств.

Питанням розвитку освітніх послуг відповідно до вимог ринку праці останнім часом приділяється значна увага. Однією з проблем ефективного функціонування механізму кадрового забезпечення економіки є розрізненість інтересів бізнесу, держави та навчальних закладів. Це призводить до відокремлення ринку освітніх послуг від ринку праці. У підготовці кадрів навчальні заклади орієнтуються на запити абітурієнтів і їх батьків, а не роботодавців. Розбіжність рейтингу популярності спеціальностей із розподілом гарантованого працевлаштування призводить до того, що абітурієнти при виборі навчального закладу мало враховують фактор подальшого його працевлаштування. Через відсутність науково обґрунтованих прогнозних оцінок потреб у фахівцях на ближню і дальню перспективу попит на фахівців конкретних спеціальностей є невизначеним. У даному випадку з'являється ситуація незбалансованості попиту і пропозиції на ринку праці: надлишкова пропозиція одних професій та нестача інших.

Ринок освітніх послуг не може повністю задовольнити попит роботодавців та оперативно реагувати на зміни, що відбуваються на ринку праці. Звідси – різні оцінки якості підготовки в навчальних закладах, з одного боку, та роботодавців – з іншого [9]. Підвищення якості підготовки кваліфікованих фахівців промислової галузі має ґрунтуватися на формуванні дієвого механізму узгодженості визначення поточної потреби підприємств у кадрах відповідно до професій та спеціальностей. Ринок освітніх послуг можна розглядати в двох аспектах: як самостійний елемент та як частину ринку праці. Схема механізму взаємодії виробників, замовників та споживачів освітніх послуг наведена на рис. 1 [10]. Економічний механізм можна розглядати як ринковий, що поєднує саморегулювання діяльності суб'єктів господарювання з регулювальними функціями держави.

Зацікавленість роботодавця, що є непрямим споживачем освітніх послуг, повинна перш за все впливати на підготовку фахівців, оскільки саме від нього залежить їх подальше працевлаштування. Однак сьогодні роботодавець є досить пасивним і фактично не бере участі в замовленні спеціалістів та підвищенні якості освітніх послуг, що, безумовно, впливає на обмежене врахування його потреб та інтересів при підготовці фахівців [10].

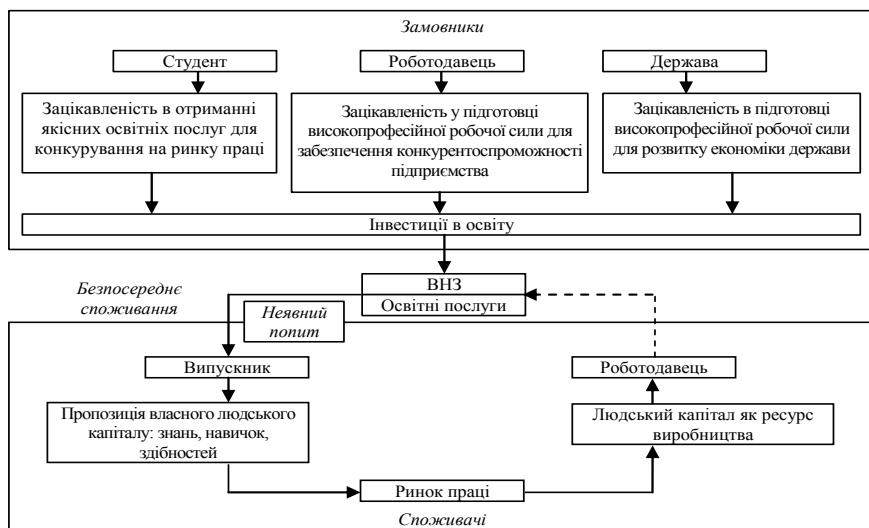

Рисунок 1 – Механізм взаємодії замовників та споживачів на ринку освітніх послуг

Існує необхідність регулювання взаємодії трьох основних партнерів у сфері освіти шляхом створення ефективного механізму управління якістю освітніх послуг, основні інструменти якого подані на рис. 2.

Рисунок 2 – Інструменти економічного механізму управління якістю освітніх послуг

Відповідність стандартам і нормативам є для споживачів доказом високої якості освітньої послуги, що надається і має документальне підтвердження. У системі вищої освіти оцінка відповідності вимогам здійснюється шляхом акредитації навчального закладу (видача акредитаційного сертифіката). До стандартів якості в системі вищої освіти відносять: державні стандарти вищої освіти, освітньо-професійну програму підготовки фахівця, освітньо-кваліфікаційні характеристики. Виконання умов технічних регламентів і стандартів для системи освіти є обов'язковими.

Вживані на даний момент процедури оцінки якості є непрозорими для безпосередніх споживачів (абітурієнти, роботодавці, студенти) освітніх послуг, а відповідно вони не

Розділ 4 Проблеми управління інноваційним розвитком

можуть повною мірою оцінити рівень якості і можливий ступінь задоволення своїх потреб. Важливим напрямом удосконалення якості освітніх послуг є оптимізація нормативно-правової бази (табл. 1) [12].

Таблиця 1 – Нормативно-правова база забезпечення якості освітніх послуг

Вигляд документа	Назва	Номер та дата впровадження
Закон України	Про вищу освіту	№ 2984-III від 17.01.2002
Постанова Кабінету Міністрів України (КМУ)	Про акредитацію вищих навчальних закладів та спеціальностей у вищих навчальних закладах та вищих професійних училищах	№ 978 від 9.08.2001
Наказ Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України	Про затвердження державних вимог до акредитації напрямку підготовки, спеціальності та вищого навчального закладу	№ 689 від 13.06.2012
Постанова КМУ	Про ліцензування діяльності з надання освітніх послуг	№ 101 від 8.07.2007
Наказ Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України	Ліцензійні умови надання освітніх послуг у сфері вищої освіти	№ 1377 від 29.11.2011
Постанова КМУ	Про розроблення державних стандартів вищої освіти	№ 1247 від 7.08.1998
Постанова КМУ	Про затвердження Положення про освітньо-кваліфікаційні рівні (ступеневу освіту)	№ 65 від 20.01.1998
Постанова КМУ	Про затвердження переліку спеціальностей, за якими здійснюється підготовка фахівців у вищих навчальних закладах за освітньо-кваліфікаційним рівнем молодший спеціаліст	№ 839 від 20.06.2007
Постанова КМУ	Про перелік напрямів, за якими здійснюється підготовка фахівців у вищих навчальних закладах за освітньо-кваліфікаційним рівнем бакалавр	№ 1719 від 13.12.2006
Постанова КМУ	Про затвердження переліку спеціальностей, за якими здійснюється підготовка фахівців у вищих навчальних закладах за освітньо-кваліфікаційними рівнями спеціаліст і магістр	№ 787 від 27.08.2010

Для реалізації цього напрямку доцільно застосувати практику європейських ВНЗ, а також великих компаній із сертифікації систем менеджменту якості. Отримання сертифіката якості у відповідних організаціях із забезпечення якості є добровільною. Проведення такої процедури дає вищим навчальним закладам низку переваг порівняно з іншими ВНЗ: визнання на внутрішньому й міжнародному рівнях освітніх програм; формування довіри споживачів до якості послуг; стимулювання впровадження інноваційних форм освітньої діяльності; підвищення якості нормативно-методичної документації із покращання управління якістю.

У європейських країнах акредитація здійснюється недержавними органами за участі громадськості (акредитаційні агентства), а також регіональними асоціаціями, які створюються самими університетами й коледжами. Отримання акредитації таких органів автоматично приводить до визнання дипломів, що видаються навчальними закладами, і свідчить про високу якість освітніх послуг, що надаються. Результати акредитації часто виражаються у вигляді рейтингу навчальних закладів, які є сигналами для роботодавців і потенційних абітурієнтів. Важливим чинником, що забезпечує якість освітньої послуги, є рівень фінансування вищих навчальних закладів. Для України характерне збереження прямого фінансування ВНЗ за зазначеними ними спеціальностями (фактично «планування від досягнутого» за контрольними цифрами

прийому). Відповідно до Розпорядження КМУ «Про затвердження плану заходів щодо розвитку вищої освіти на період до 2015 року» від 27 серпня 2010 р. № 1728-р пріоритетними напрямками розвитку освіти є:

– визначення механізму економічного стимулювання участі роботодавців в організації професійно-практичної підготовки студентів вищих навчальних закладів. Регулювання відносин між роботодавцями та вищими навчальними закладами здійснюється на підставі Розпорядження КМУ «Про підвищення рівня працевлаштування випускників вищих навчальних закладів» від 27.08.2010 р. № 1726-р, Наказу МОН, молоді та спорту України «Про затвердження типового положення про підрозділ вищого навчального закладу щодо сприяння працевлаштуванню студентів і випускників вищих навчальних закладів» від 27.04.2011 р. № 404;

– забезпечення розвитку прикладних наукових досліджень у вищих навчальних закладах та створення умов для подальшого впровадження їх результатів у виробництво шляхом розвитку наукових парків, технопарків, бізнес-інкубаторів та інших інноваційних структур. На даний момент регулюється Постановами КМУ «Про затвердження переліку платних послуг, які можуть надаватися навчальними закладами, іншими установами та закладами системи освіти, що належать до державної і комунальної форми власності» від 27.08.2010 р. № 796, «Про затвердження Порядку реєстрації організацій, діяльність яких спрямована на задоволення потреб суб'єктів малого та середнього підприємництва» від 21.05.2009 р. № 510, «Про затвердження Програми розвитку інвестиційної та інноваційної діяльності в Україні» від 02.02.2011 р. № 389;

– забезпечення розвитку державного й приватного партнерства у сфері освіти, спрямованих на розширення та вдосконалення навчальної, лабораторної, матеріальної бази провідних університетів. На наш погляд, доцільним було б використання досвіду Великобританії, де для стимулювання підприємств, що проводять професійне навчання (або виділяють кошти на підготовку кадрів у системі освіти), існують податкові пільги. Ця схема передбачає встановлення фіксованого податку на професійне навчання кадрів від фонду заробітної плати. Сума витрат на підготовку кадрів повертається підприємству державою при наданні рахунків. Якщо сума коштів на підготовку буде меншою за фіксований податок, різниця повертається до бюджету [13].

У рамках реалізації затвердженого плану заходів, вироблення нових підходів до встановлення механізму формування та розміщення державного замовлення на підготовку фахівців для всіх сфер економіки відповідно до поточних і перспективних потреб ринку праці Мінекономрозвитку розроблено Закон України «Про формування та розміщення державного замовлення на підготовку фахівців, наукових, науково-педагогічних та робітничих кадрів, підвищення кваліфікації та перепідготовку кадрів» від 20.11.2012 р. № 5499-VI [14]. Державне замовлення на підготовку фахівців, наукових, науково-педагогічних та робітничих кадрів, підвищення кваліфікації та перепідготовку кадрів (післядипломна освіта) формується з урахуванням середньострокового прогнозу потреби у фахівцях на ринку праці. Для складання середньострокового прогнозу та уточнення його показників використовується показник соціально-економічного розвитку країни. Інформація для розрахунку цього показника надається державним комітетом статистики України та спільним представницьким органом всеукраїнських профспілок та профспілкових об'єднань та спільним представницьким органом сторони роботодавців. З метою підвищення якості освітніх послуг необхідне впровадження інноваційних форм організації навчального процесу на основі підприємницького підходу, метою якого є можливість комерціалізації результатів наукової діяльності [11]. В Україні поки трансфер технологій не належить

Розділ 4 Проблеми управління інноваційним розвитком

до видів діяльності навчальних закладів. Значний досвід у цій сфері накопичений у Великобританії. Для підтримки інноваційної діяльності і стимулювання комерціалізації знань створений Інноваційний фонд вищої освіти (ІФВО 2). Його учасниками стали Департамент освіти і навчання (аналог Міністерства освіти), Департамент торгівлі і промисловості (аналог Міністерства торгівлі і промисловості), а також Фінансова рада вищої освіти (ФСВОА) – агентство, відповідальне за розподіл державного фінансування в області вищої освіти. ІФВО передбачає різні обсяги фінансування діяльності в галузі «передачі знань» в університетах зі світовим ім'ям, що мають величезну науково-дослідну базу (тип 1) і менш відомих навчальних закладів або організацій, діяльність яких спрямована на підготовку професіоналів-практиків або роботу з підприємствами (тип 2), а також тих, хто працює з добровільними організаціями й суспільним сектором (тип 3). До основних напрямів діяльності відносять: формування кооперативних зв'язків між академічною освітою і бізнесом, включаючи семінари для студентів і підприємців-початківців, залучення студентів до створення власних підприємств тощо.

Останніми роками в Україні у зв'язку зі структурними перетвореннями загострилася проблема невідповідності наявних професій спеціальностей і рівнів кваліфікації не лише молодих фахівців, але й інших категорій шукачів роботи вимогам роботодавців, а також дисбалансу між попитом і пропозицією робочої сили на ринку праці (табл. 2) [16-20].

Таблиця 2 – Обсяги підготовки фахівців за галузями знань

	Загальний обсяг підготовки фахівців					
	на початок 2010/2011	у % до суми	на початок 2011/2012	у % до суми	на початок 2012/2013	у % до суми
ВСЬОГО	654670	100	626549	100	378188	100
У тому числі за галузями знань						
Освіта	62632	9,57	48029	7,67	687	0,18
Культура і мистецтво	21469	3,28	15210	2,43	1006	0,27
Гуманітарні науки	22973	3,51	18366	2,93	1922	0,51
Соціальні науки	13058	1,99	9928	1,58	777	0,21
Економіка, комерція та підприємництво	191144	29,20	133457	21,30	9846	2,60
Право	47349	7,23	37072	5,92	4832	1,28
Природничі науки	18326	2,80	15154	2,42	1652	0,44
Математика та інформатика	16219	2,48	13794	2,20	1538	0,41
Інженерія	144008	22,00	103563	16,53	8856	2,34
Транспорт	19453	2,97	15425	2,46	1687	0,45
Медицина	30415	4,65	18138	2,89	9900	2,62
Архітектура	1956	0,30	1563	0,25	57	0,02
Сільське господарство, лісництво і рибництво	14963	2,29	9991	1,59	2476	0,65
Військові науки	570	0,09	359	0,06	28	0,01
Державне управління	1389	0,21	1399	0,22	618	0,16
Національна безпека	1661	0,25	1474	0,24	220	0,06
Специфічні категорії	6022	0,92	5899	0,94	1755	0,46

У структурі потреб підприємств у працівниках за даними 2012 р. (рис. 3) спостерігалася така тенденція [19]: найбільшу потребу у кваліфікованих працівниках відчували галузь промисловості (13,8 тис. осіб, що у відсотках до загальної потреби ринку праці становить 28,4%), у державному управлінні цей показник відповідно становив 7,6 тис. осіб (15,64%), у сфері торгівлі, ремонту автомобілів, побутових виробів та предметів особистого вжитку – 5,2 тис. осіб (10,7%), у галузі охорони здоров'я та соціальної допомоги – 4,7 тис. осіб (9,67%).

Рисунок 3 – Потреби підприємств у працівниках за видами економічної діяльності у відсотках (на кінець 2012 р.)

Аналіз структури підготовки фахівців на ринку освітніх послуг дозволяє стверджувати, що найбільшу питому вагу в структурі підготовки фахівців: на початок 2012/2013 навчального року займають такі категорії: медицина – 2,62%, економіка, комерція та підприємництво – 2,6%, інженерія – 2,34% (рис. 4). Проведений аналіз підтверджує відсутність узгодженості між напрямками та обсягами підготовки фахівців, методикою надання інформації щодо стану ринку освітніх послуг та реальними потребами ринку праці, у результаті чого ринок освітніх послуг не готовий повністю задовольнити попит роботодавців та оперативно реагувати на зміни, що відбуваються на ринку праці. На жаль, діючий механізм взаємодії ринку освітніх послуг та ринку праці є неефективним. Передусім це стосується державного замовлення на підготовку кадрів, обсяги та структура якого не відповідають сучасному стану та перспективам розвитку ринку праці. Ця ситуація має соціальні наслідки, викликає необхідність здійснення професійної перепідготовки випускників, що несе за собою додаткові витрати держбюджету. Відсутність своєчасного моніторингу кількісної та якісної потреби підприємств у фахівцях та орієнтація більшості навчальних закладів на платоспроможний попит населення призводять до дисбалансу на ринку праці України.

Рисунок 4 – Підготовка фахівців у вищих навчальних закладах за галузями знань у відсотках (на початок 2012-2013 навчального року)

З метою врахування рекомендацій бізнесу, а також приведенню якості освіти та компетентності кадрів у відповідність вимогам роботодавців необхідне законодавче закріплення взаємодії бізнес-структур і системи вищої і професійно-технічної освіти (рис. 5).

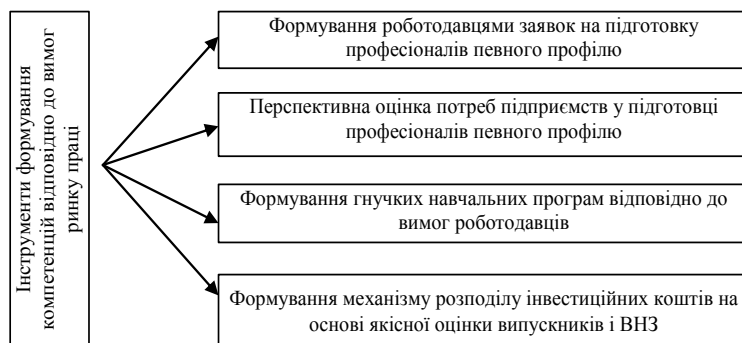

Рисунок 5 – Інструменти формування компетенцій випускників відповідно до вимог ринку праці

Необхідною умовою розроблення концептуальних основ регулювання взаємодії ринків є теоретико-методологічне обґрунтування цієї діяльності. Вихідними підставами є такі положення:

1. Процес взаємодії ринку праці та ринку освітніх послуг об'єктивно обумовлений.
2. Взаємодія ринків не може ґрунтуватися на механізмі саморегуляції через диверсифікацію ринкових структур, суперечливість інтересів його суб'єктів і наявність комплексу факторів, що перешкоджають досягненню збалансованості їх стратегій.
3. Процес взаємодії спочатку має асиметричний характер, оскільки він зміщений у бік ринку праці, стосовно якого ринок освітніх послуг розглядається як вторинний, такий, що забезпечує функціонування економічного розвитку.
4. Регулювання взаємодії ринків повинно забезпечувати узгодження й збалансованість їх розвитку в інтересах суспільства і держави.

Розвиток даних положень вимагає визначення та обґрунтування таких надзвичайно важливих елементів, як принципи взаємодії ринків освітніх послуг і праці (табл. 2) та структура економічного механізму управління якістю освітніх послуг (рис. 6).

Таблиця 2 – Принципи взаємодії ринків освітніх послуг і праці,
(розроблено автором)

Принцип	Зміст
Принцип цілеспрямованості	Визначення цільових установок, і виявлення цільових показників і термінів реалізації цілей
Принцип системності	Передбачає управління на всіх рівнях взаємодії
Принцип комплексності	Урахування всіх факторів, що роблять значний вплив на взаємодію ринків (забезпечення збалансованого функціонування всіх ланок механізму взаємодії, ліквідація диспропорцій та суперечності)
Принцип адаптивності	Створення системи методів і моделей, тісно пов'язаних інформаційними зв'язками, здатної пристосовуватися до реальних економічних систем, процесів і умов швидкоплинності ринкового середовища
Принцип гнучкості	Передбачає використання в системі управління методів і механізмів, що дають можливість проектувати тенденції зміни стану зовнішнього середовища і можливостей самої системи взаємодії
Принцип інформаційної відкритості та доступності	Забезпечення відкритості та доступності всіх взаємодіючих сторін
Принцип партнерства	Залучення партнерів для вирішення проблем гармонізації ринків
Принцип добровільного залучення до взаємодії	Передбачає добровільне залучення партнерів до співпраці
Принцип паритетності	Урахування інтересів та відповідальність усіх сторін, залучених до взаємодії
Принцип ієрархічності	Характеризує відносини субординації по вертикалі і координацію дій по горизонталі, що базуються на розподілі завдань та функцій
Принцип ефективності	Урахування при виробленні управлінського рішення всієї сукупності витрат
Принцип прозорості та доступності	Передбачає всебічний розгляд, узгодження та обговорення з боку всіх учасників взаємодії (партнерів, роботодавців, органів управління всіх рівнів, громадських організацій, зацікавлених міжнародних фондів, молоді, що навчається, батьків студентів, навчальних та освітніх закладів тощо)
Принцип синергії	Передбачає отримання синергетичного ефекту від інтеграції різних елементів інфраструктури, ресурсів та інших чинників
Принцип автономності	Делегування частини своїх функцій, які за об'єктивних або суб'єктивних обставин вони не можуть здійснювати самостійно (наприклад, оцінювання якості навчання, визначення рейтингів діяльності, реальних обсягів підготовки кадрів відповідно до потреб економіки тощо)
Принцип спільного фінансування	Поєднання державного фінансування інфраструктурних проектів і приватного інвестування конкретних освітніх проектів
Принцип інноваційної модернізації	Передбачає здійснення інноваційної модернізації технологічного базису ринку освітніх послуг, використання передового досвіду, нових методик, методологій і технологій гармонізації ринків

Розділ 4 Проблеми управління інноваційним розвитком

Реалізація основних функцій управління розкривається безпосередньо в структурі економічного механізму. Ми пропонуємо таку структуру економічного механізму управління якістю освітніх послуг (див. рис. 6).

Рисунок 6 – Економічний механізм управління якістю освітніх послуг

Функція організації є сполучним елементом, тому що реалізація інших функцій на практиці без організації неможлива. При цьому планування, мотивація, регулювання і контроль також містять у собі елементи організації.

Необхідно відзначити, що функція планування реалізується за допомогою аналізу ситуацій, прогнозування, системи завдань, цілей, стратегій, програм і планів; функція регулювання ґрунтується на зовнішньоекономічній діяльності, ціноутворенні, інвестиційній та інноваційній діяльності; функція мотивації включає системи підготовки і використання кадрів, економічного стимулювання і санкцій; функція контролю реалізується шляхом спостереження за діяльністю ВНЗ, аналізу результатів роботи, виявлення відхилень, аналізу напрямів усунення відхилень, попередження помилок і розроблення програм недопущення негативних відхилень.

Найчастіше контроль вважають потрібним застосовувати у вигляді атестації і акредитації (зовнішній контроль). У той самий час не застосовуються елементи внутрішнього контролю (внутрішній аудит).

Тому необхідне вдосконалення системи внутрішнього контролю, спрямованої на своєчасне визначення відхилень у системі підготовки фахівців від вимог споживачів і нормативних вимог, а також недопущення появи виявлених негативних відхилень надалі.

Зміст функції регулювання є надзвичайно актуальним на сьогодні. ВНЗ удосконалюють свою діяльність для відповідності міжнародним стандартам, ринку праці.

На вхід подається нормативно-правова і довідкова інформація. У систему подаються матеріальні, кадрові та інші ресурси, а також правове, консультаційне, наукове й технологічне забезпечення. На виході отримуємо результати (освітні послуги, наукові розробки, фахівця відповідної кваліфікації).

Одним із показників якості отриманого результату є сам диплом, цінність якого полягає в прискоренні кар'єрного росту. У цьому випадку контроль якості освітньої послуги найефективніше здійснюють самі учасники програми – підтримка контингенту студентів буде залежати від цікавості до програми підготовки, висока якість матеріалів і самих занять [9].

Керована система (об'єкт управління – якість освітньої послуги) включає систему елементів, що поєднує процеси формування якості послуг (освітній, допоміжний, управлінської діяльності) і параметри якості як самої освітньої послуги, так і процесів її надання.

Висновки. Економічний розвиток країни значною мірою залежить від наявності освіченої і кваліфікованої робочої сили та технологічних удосконалень, що підвищують продуктивність праці.

Аналіз особливостей функціонування ринків праці та освітніх послуг свідчить про недосконалість існуючого механізму їх взаємодії, неможливість самоналаштування відносин, гармонізації відносин між учасниками, що ґрунтується на узгодженні та балансі стратегій, а отже, актуалізує необхідність розроблення ефективного економічного механізму їх регулювання.

Одним із напрямків регулювання взаємодії ринків освітніх послуг та праці є удосконалення економічного механізму управління якістю освітніх послуг. Дієвими інструментами економічного механізму регулювання інтересів партнерів у системі освіти повинні стати підвищення якості освіти шляхом прогнозування структури спеціальностей, дослідження вимог ринку праці до компетенції випускників, фінансування навчальних закладів за результатами діяльності, аудиту якості освітніх послуг.

Подальші наукові дослідження питань регулювання взаємодії ринків освітніх послуг та праці обумовлює необхідність розгляду таких питань, як: концепція взаємодії ринків праці та освітніх послуг; налагодження довгострокових взаємовигідних партнерських стосунків, інтеграції ринку освітніх послуг та ринку праці; забезпечення участі роботодавців та інших партнерів у вирішенні проблем взаємодії ринків освітніх послуг та праці, у тому числі розробленні освітніх стандартів, узгоджених із сучасними кваліфікаційними потребами та ін.

1. Анішина Н.В. Сучасний стан та перспективи взаємозв'язку створення робочих місць з робочою силою в Україні / Н.В. Анішина, Т.П. Плішка // Формування ринкової економіки. – 2005. – Спец. вип. – Т. 3. – С. 14-19.

2. Балакірева О.М. Проблеми працевлаштування та міграційні орієнтації молоді / О.М. Балакірева, О.В. Валькована // Економіка і прогнозування. – К. : Інститут економіки і прогнозування НАН України, 2006. – № 4. – С. 76-91.

Розділ 4 Проблеми управління інноваційним розвитком

3. Бандур С.І. Система пріоритетів державної політики зайнятості в парадигмі формування інноваційної моделі розвитку економіки України / С.І. Бандур // Ринок праці та зайнятість населення. – 2008. – № 1. – С. 10-15.
4. Бандур С. Стратегія розвитку робочих місць в механізмі державного регулювання національного ринку праці / С. Бандур, Л. Тараєвська // Економіка та держава. – 2006. – № 1. – С. 73-76.
5. Богиня Д.П. Регулювання соціально-трудоких відносин на ринку праці в умовах міжнародної інтеграції / Д.П. Богиня // Вісник соціально-економічних досліджень. Збірник наукових праць. – Одеса : ОДЕУ, 2008. – Випуск 32. – С. 39-46.
6. Гнибіденко І.Ф. Ринок освітніх послуг і ринок праці: взаємодія і вплив на професійне навчання та профорієнтацію населення України / І.Ф. Гнибіденко // Актуальні проблеми професійної орієнтації та професійного навчання населення : збірник наукових праць III Всеукраїнської науково-практичної конференції / упорядники: М.А. Міропольська, Л.М. Капченко, А.В. Алексєєва, Н.В. Савченко. – К. : ППК ДСЗУ, 2008. – 456 с.
7. Соціальна безпека: теорія та українська практика : монографія / І.Ф. Гнибіденко, А.М. Колот, О.Ф. Новікова та ін. ; за ред. І.Ф. Гнибіденка, А.М. Колота, В.В. Рогового. – К. : КНЕУ, 2006. – С. 108.
8. Лібанова Е.М. Конкурентоспроможність українського ринку праці / Е.М. Лібанова // Конкурентоспроможність економіки України: стан і перспективи підвищення / за ред. І.В. Крючкової. – К. : Основа, 2007. – 276 с.
9. Мартякова Е.В. Инновационные технологии в системе гармонизации рынков труда и образования / Е.В. Мартякова // Маркетинг і менеджмент інновацій. – 2010. – № 2. – С. 160-169.
10. Колесникова Г.А. Природа попиту на освітні послуги / Г.А. Колесникова // Проблеми сучасної економіки. – 2008. – № 2 (26). – С. 182-185.
11. Черніченко Г.О. Взаємодія – інструмент балансу інтересів вищих навчальних закладів та бізнесу / Г.О. Черніченко, Л.В. Шаульська // Університетські наукові записки. – 2009. – № 3 (23). – С. 224-230.
12. Гібсон М. Бізнес і вища освіта: досвід взаємодії у Великобританії / М. Гібсон, А. Афонін // Університетское управление. – 2004. – № 4 (32). – С. 53-66.
13. Законодавство України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/>.
14. Закон України «Про формування та розміщення державного замовлення на підготовку фахівців, наукових, науково-педагогічних та робітничих кадрів, підвищення кваліфікації та перепідготовку кадрів» від 20.11.2012 р. № 5499-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/5499-17>.
15. Заюков И. Проблемы и перспективы развития в Украине профессионального обучения кадров на производстве / И. Заюков, Н. Коваль // Экономика Украины. – 2008. – № 6. – С. 80-87.
16. Основні показники діяльності вищих навчальних закладів України на початок 2010/11 навчального року / Статистичний бюллетень [Електронний ресурс] // Державний комітет статистики України. – Київ. – 207 с. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.
17. Основні показники діяльності вищих навчальних закладів України на початок 2011/12 навчального року / Статистичний бюллетень [Електронний ресурс] // Державний комітет статистики України. – Київ. – 219 с. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.
18. Основні показники діяльності вищих навчальних закладів України на початок 2012/13 навчального року / Статистичний бюллетень [Електронний ресурс] // Державний комітет статистики України. – Київ. – 188 с. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.
19. Ринок праці у 2012 році // Державна служба статистики України. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.
20. Лукіна Т. Моніторинг якості освіти: теорія і практика / Т. Лукіна. – К. : Шкіл. світ Л. Галіцина, 2006. – С. 50-128.

Е.В. Мартякова, д-р экон. наук, профессор, заведующий кафедрой управления производством ГВУЗ «Донецкий национальный технический университет»;

С.Н. Снеговая, ст. преподаватель кафедры экономики и финансов Автомобильно-дорожного института ГВУЗ «Донецкий национальный технический университет» (г. Горловка);

О.В. Мудрая, ассистент кафедры экономики и финансов Автомобильно-дорожного института ГВУЗ «Донецкий национальный технический университет» (г. Горловка)

Регулирование взаимодействия рынков образовательных услуг и труда на основе механизма управления их качеством

В статье рассмотрено содержание механизма взаимодействия заказчиков и потребителей на рынке образовательных услуг. Определены инструменты экономического механизма управления качеством образовательных услуг. Исследованы структура подготовки кадров по отраслям знаний и потребности предприятий, определены дисбаланс между спросом и предложением специалистов на рынке. Обоснована необходимость регулирования взаимодействия рынков образовательных услуг и труда. Предложены направления совершенствования экономического механизма управления качеством.

Ключевые слова: рынок образовательных услуг, рынок труда, качество образовательных услуг, образовательная услуга.

E.V. Martyakova, Doctor of Economics, Professor, Head of the Department of Production Management of State Higher Educational Establishment «Donetsk National Technical University»;

S.N. Snegovaya, Senior Lecturer of the Department of Economy and Finance of Automobile and Highway Institute of State Higher Educational Establishment «Donetsk National Technical University» (Gorlivka);

O.V. Mudraya, Assistant Professor of the Department of Economy and Finance of Automobile and Highway Institute of State Higher Educational Establishment «Donetsk National Technical University» (Gorlivka)

The regulation of educational services market and labor market interaction based on the mechanism of quality control

The aim of the article. The aim of this research is justification of the necessity of interaction between educational services market and labour market on improving the economic mechanism based on the quality management.

The results of the analysis. Today the increased integration of educational services market and labor market is the most important factor in successful social and economic development. Educational services market can be analyzed in two ways: as a separate item and as part of the labor market. One of the main conditions for successful enterprise development is continuous improvement and modification of human development through education.

Therefore, the development and modernization of existing system of selection and training, finding new technologies of integrating educational institutions and businesses are required the solution of the skilled, social and economic regional issues of real and financial sectors of economics.

The content of the interaction mechanism between customers and consumers in the educational market was considered in the article. The tools of economic mechanism of educational services quality were defined. The structure of training in terms of the industry knowledge and the needs for businesses were determined. The imbalance between demand and supply of specialists in the market was defined. The effectiveness of educational system is characterized by the degree of compliance with the current structure of the training structure of the economy. In recent years, due to the structural changes, the problem of discrepancies of the existing specialties and skilled levels, not only for young specialists, but also to other categories of applicants on the employer's job requirements and the imbalance between supply and demand of labor in the labor market was analyzed.

Market of educational services is not ready to satisfy the demand of employers on personnel and promptly respond to the changes occurring in labor market. Lack of timely monitoring of quantitative and qualitative needs of specialists, and education establishments' orientation on purchasing power of population leads to the imbalance in Ukrainian labor market.

The necessity of interaction regulation between educational services market and labor market has been justified. For improving the quality of education services it is necessary to introduce the innovative forms of educational process on the basis of business approach to commercialize the results of scientific research. The directions of perfection the economic mechanism of quality control have been proposed. A necessary condition for the development of conceptual frameworks for cooperation between markets is theoretical and methodological basis of this activity. The structure of economic mechanism should be reflected in the form of exposure control of subsystem. Management and economical mechanism should include the following functions of management as organization, planning, control, motivation and regulation.

Conclusions and directions of further researches. The analysis examined the functioning of labor market and education services market and demonstrated the shortcomings of the existing mechanism of their interaction, inability to self-adjusting their relations, harmonizing the relationship between the participants, based on coordination and balancing of strategies. It actualizes the need to develop effective economic mechanism of its regulation.

One of the areas for cooperation between the education services and labour markets is to improve the economic mechanism of management of quality educational services. An effective instrument of economic regulation mechanism of partners' interests in the education system should become the improvement the quality of education by means of: predicting the structure of specialties, research requirements of the labor market within the competence of graduates, financing institutions for performance, auditing of quality educational services.

Further studies on regulation of the interaction of education services market and labor market imposes the need for consideration of such issues as: the concept of interaction between labor market and education services market, partnerships, integrating education services and labor market participation of employers and other partners in solving problems of interaction between the education services market and labor market, including the development of educational standards, according to the current skilled needs and so on.

Keywords: educational services market, labor market, educational service quality, educational service.

1. Anishina, N.V., & Plishka, T.P. (2005). Suchasnyi stan ta perspektivny vzaemoviazku stvorennia robochych mist z robochoiu siloiu v Ukraini [Current state and prospects of interrelation of job creation with a workforce of Ukraine]. *Formuvannia rynkovoï ekonomiky – Formation of a Market Economy*, 3, 14-19 [in Ukrainian].

2. Balakireva, O.M., & Valkovana, O.V. (2006). Problemy pratsevlashuvannia ta mihratsiini orientatsii molodi [Problems of employment and migration orientation of young people]. *Ekonomika i prohnozuvannia – Economics and Forecasting*, 4, 76-91. Kiyv: Institut ekonomiky i prohnozuvannia NAN Ukrainy [in Ukrainian].

3. Bandur, S.I. (2008). Sistema prioritetiv derzhavnoi polityky zainiatosti v paradyhmi formuvannia innovatsiinoi modeli rozvytku ekonomiky Ukrainy [The system of employment policy priorities in the paradigm of Ukraine economy development innovation model]. *Rynok pratsi ta zainiatist naseleння – Labour Market and Employment*, 1, 10-15 [in Ukrainian].

4. Bandur, S., & Taraevska, L. (2006). Stratehiia rozvytku robochych mist v mehanizmi derzhavnoho rehuliuвання natsionalnoho rynku pratsi [The strategy of jobs developments in the mechanism of state regulation of national labor market]. *Ekonomika ta derzhava – Economy and State*, 1, 73-76 [in Ukrainian].

5. Bohynia, D.P. (2008). Rehuliuвання sotsialno-trudovykh vidnosyn na rynku pratsi v umovakh mizhnarodnoi inteɦratsii [Regulation of social-labour relations in the labor market in terms of international integration]. *Visnyk sotsialno-ekonomichnykh doslidzhen – Bulletin of Social and Economic Research*, 32, 39-46. Odesa: ODEU [in Ukrainian].

6. Hnybidenko, I. F. (2008). Rynok osvıtnykh posluh i rynek pratsi: vzaemodiia i vplyv na profesiine navchannjata prororientaciju naseleńnja Ukrainy [Market of educational services and the labor market : interaction and impact on vocational training and vocational guidance population of Ukraine].

М.А. Міропольська, Л.М. Карченко, А.В. Алексеєва, Н.В. Савченко (Eds.). Aktualni problemy profesiinoi orientatsii ta profesinoho navchannja naseleння – Actual problems of vocational guidance and vocational training for residents: *Proceedings of the III Ukrainian Scientific Conference*. Kyiv: IPK DSZU [in Ukrainian].

7. Hnybidenko, I.F., Kolot, A.M., & Novikova, O.F. (2006). *Sotsialna bezpeka: teoriia ta ukrainska praktyka [Social security: theory and Ukrainian practice]*. I.F. Hnybidenko, A.M. Kolot, V.V. Rohovoi (Eds.). Kyiv: KNEU [in Ukrainian].

8. Libanova, E.M. (2007). Konkurentospromozhnist ukrainskoho rynku pratsi [Competitiveness of Ukrainian labor market]. *Konkurentospromozhnist ekonomiky Ukrainy: stan i perspektyvy pidvishchennia – Competitiveness of Economy of Ukraine: status and prospects of increasing*. I.V. Kriuchkova (Ed.). Kyiv: Osnova [in Ukrainian].

9. Martiakova, E.V. (2010). Innovatsionnye tehnologii v sisteme harmonizatsii rynkov truda i obrazovaniia [Innovative technology in the harmonization of labor and education markets]. *Marketynh i menedzhment innovatsii –Marketing and Management of Innovation*, 2, 160-169 [in Ukrainian].

10. Kolesnikova, H.A. (2008). Pryroda popytu na osvichni poslupy [The nature of demand for educational services]. *Problemy suchasnoi ekonomiky – The Problems of Modern Economy*, 2 (26), 182-185 [in Ukrainian].

11. Chernichenko, H.O., & Shaulska, L.V. Vzaemodiia – instrument balansu interesiv vyshchych navchalnykh zakladiv ta biznesu [Interaction as tool of the interests balance of higher education and business]. *Universitetski naukovy zapysky – University research notes*, 3 (23), 224-230 [in Ukrainian].

12. Hibson, M., & Afonin, A. (2004). Biznes i vyshcha osvita: dosvid vzaemodii u Velykobritanii [Business and higher education: experience of working in the UK]. *Universitetskoe upravlenie – University Management*, 4(32), 53-66 [in Ukrainian].

13. *Zakonodavstvo Ukrainy [Legislation of Ukraine]* (n.d.). Retrived from <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/> [in Ukrainian].

14. Zakon Ukrainy «Pro formuvannia ta rozmnishhennia derzhavnogo zamovlennia na pidhotovku fahivtsiv, naukovykh, naukovo-pedahohichnykh ta robitnychykh kadriv, pidvyshhennia kvalifikatsii ta perepidhotovku kadriv» [The Law of Ukraine «On the formation and placement of orders for training, research, teaching and workforce, training and retraining»] from 20.11.2012 № 5499-VI (n.d.). Retrived from <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/5499-17> [in Ukrainian].

15. Zaiukov, I., & Koval, N. (2008). Problemy i perspektivy razvitia v Ukraine professionalnogo obucheniiia kadrov na proizvodstve [Problems and prospects of the development in Ukraine the professional training of personnel at the manufacture]. *Ekonomika Ukrainy – Economy of Ukraine*, 6, 80-87 [in Ukrainian].

16. *Osnovni pokaznyky diialnosti vyshchych navchalnykh zakladiv Ukrainy na pochatok 2010/11 navchalnogo roku [Key performance indicators of higher education in Ukraine at the beginning of 2010/11 academic year]*. Statistichniy biulleten (2011). Kyiv. Derzhavnyi komitet statystyky Ukrainy Retrived from : <http://www.ukrstat.gov.ua/> [in Ukrainian]

17. *Osnovni pokaznyky diialnosti vyshchych navchalnykh zakladiv Ukrainy na pochatok 2011/12 navchalnogo roku [Key performance indicators of higher education in Ukraine at the beginning of 2011/12 academic year]*. Statistichniy biulleten (2012). Kyiv. Derzhavnyi komitet statystyky Ukrainy. Retrived from <http://www.ukrstat.gov.ua/> [in Ukrainian].

18. *Osnovni pokaznyky diialnosti vyshchych navchalnykh zakladiv Ukrainy na pochatok 2012/13 navchalnogo roku [Key performance indicators of higher education in Ukraine at the beginning of 2012/13 academic year]*. Statistichniy biulleten (2013). Kyiv. Derzhavnyi komitet statystyky Ukrainy. Retrived from <http://www.ukrstat.gov.ua/> [in Ukrainian].

19. *Rynek pratsi u 2012 rotsi: dopovid [The labor market in 2012: report]* (2012). Kyiv. Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy. Retrived from <http://www.ukrstat.gov.ua/> [in Ukrainian]

20. Lukina, T. (2006). Monitorynh yakosti osvity: teoriia i praktyka [Monitoring the quality of education: theory and practice]. Kyiv: Shkil. Svit: L. Halitsyna [in Ukrainian].

Отримано 31.07.2013 р.